

ORTADOĞU'DA MEYDANA GELEN BÜYÜK DEPREMLER

ZEYNEP DURAN

Kurum Dışı Araştırmacı **ORSAM**

“

Deprem, Türkiye'nin 11 ilinin yanı sıra Suriye, Irak, Lübnan, Ürdün, İsrail ve Mısır'da da hissedilmiştir. Benzer şekilde ciddi kayıp ve yıkımlara Suriye de maruz kalmıştır. Tarih boyunca Ortadoğu'da dünyanın en kötü depremlerinden birçoğuna tanıklık etmesi ve yaşanan son gelişmeler bölgenin deprem hassasiyetini gözler önüne sermektedir.

”

Ortadoğu, can ve mal kaybına yol açan uzun ve sürekliliği bir deprem faaliyeti geçmişine sahiptir. Bölgenin aktif deprem kuşağı üzerinde bulunması hasebiyle sık sık depremler meydana gelmektedir. En son yaşanan ise 6 Şubat Pazartesi günü Doğu Anadolu Fay Hattı üzerinde meydana gelen ve Türkiye'nin güneydoğusu ile Suriye'nin kuzeyini vuran 7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki iki büyük deprem olmuştur. Söz konusu depremlerin ardından ise şu ana ka-

dar 11 bin 20 artçı sarsıntı yaşanmıştır. Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) kapsamında en üst düzey alarm seviyesi olan "Seviye 4" alarm ilan edilen bu felakette on binlerce kişi ölmüş, binlerce kişi

yaralanmış, evleri ve şehirleriyse yerle bir olmuştur. Deprem, Türkiye'nin 11 ilinin yanı sıra Suriye, Irak, Lübnan, Ürdün, İsrail ve Mısır'da da hissedilmiştir. Benzer şekilde ciddi kayıp ve yıkımlara Suriye de maruz kalmıştır. Tarih boyunca Ortadoğu'da dünyanın en kötü depremlerinden birçoğuna tanıklık etmesi ve yaşanan son gelişmeler bölgenin deprem hassasiyetini gözler önüne sermektedir.

“

859-860 tarihlerinde ise yine Antakya yakınlarında meydana gelen ve son derece yıkıcı etkileri olan 7.5 büyüklüğündeki deprem sonucunda kıyıda toprak kaymasının yanı sıra bugünkü Suriye ve Türkiye kıyılarında sismik deniz dalgaları meydana gelmiştir. 1033-1034 yılı kışına gelindiğinde ise bölgede büyük bir deprem ya da bir dizi deprem meydana gelmiş, bugünkü İsrail ve çevresini etkilemiştir.

”

ANTİK VE ORTA ÇAĞ DÖNEMİNDE ORTADOĞU DEPREMLERİ

Dönemin en görkemli ve en büyük şehirlerinden biri olan Antakya'da, MS 115 yılında tarihin en yıkıcı depremlerinden biri meydana gelmiştir. Bu deprem, bugünkü İsrail'in Caesarea Limanı'na ciddi hasar veren bir tsunamiye neden olmuştur. O tarihte 500 bin nüfusu olduğu bulunan şehirde deprem sebebiyle 260 bin kişinin hayatını kaybettiği iddia edilmektedir.

526 yılında ise Antakya'da 7 büyüklüğünde olduğu tahmin edilen bir başka depremde 250 bine yakın kişi ölmüştür. Antakya'nın üç tektonik levha olan Afrika, Arap ve Anadolu levhalarının yakınlığının doğrudan üzerindeki konumu sebebiyle tarihte belirli aralıklarla bu bölgede büyük depremler meydana geldiği ifade edilmektedir. Sık sık çarpışan ve yıkıcı depremlere neden olan Arap ve Avrasya levhaları arasında yer alan İran'ın Elburz dağ bölgesinde meydana gelen 7.9 büyüklüğündeki "856 Damghan depremi" dünya tarihinin en şiddetli doğal afetlerinden birisi olarak tarihe geçmiştir ve bunun sonucunda yaklaşık 200 bin kişinin öldüğü tahmin edilmektedir. 859-860 tarihlerinde ise yine Antakya yakınlarında meydana gelen ve son derece yıkıcı etkileri olan 7.5 büyüklüğündeki deprem sonucunda kıyıda toprak kaymasının yanı sıra bugünkü Suriye ve Türkiye kıyılarında sismik deniz dalgaları meydana gelmiştir. 1033-1034 yılı kışına gelindiğinde ise bölgede büyük bir deprem ya da bir dizi deprem meydana gelmiş, bugünkü İsrail ve çevresini etki-

lemiştir. Lübnan'dan güneye doğru sahil şeridi boyunca, özellikle de Akka'da sismik bir deniz dalgası kaydedilmiştir. 11 Ekim 1138'de Suriye'nin Halep kentini vuran bir başka deprem, tarihin en şiddetli depremlerinden biri olarak nitelendirilmektedir. 15. yüzyıl Mısır-İslam tarihçisi İbn Taghribirdi'ye göre, bu deprem felaketi yaklaşık 230 bin kişinin hayatını kaybetmesine yol açmıştır. Suriye'nin kuzeyinde, Arap ve Afrika tektonik levhaları arasında uzanan bölgede meydana gelmiştir. Bu büyük deprem, 1138 ile 1139 yılları arasında Suriye'nin kuzeyi ve Türkiye'nin batısında yer alan bölgeleri şiddetli bir şekilde sarsan ilk deprem olması açısından önemli görülmektedir. 1303'te Doğu Akdeniz'de meydana gelen deniz dalgaları nedeniyle Nil deltasının bazı kısımları su baskınlarına maruz kalmıştır, böyle bir dalga İskenderiye'yi sular altında bırakmış ve gemilerin Nil'in bir kısmı boyunca sürüklenmesine neden olmuştur. Mısır'ın, Nil deltası ve Irak'ın Mezopotamya ovaları, sismik olarak aktif olmamasına rağmen defalarca deprem hasarına maruz kalmıştır.

Bu bölgelerde yaşanan deprem hasarının çoğunun yerel kaynaklı olmadığı, uzak mesafedeki büyük depremlerden kaynaklandığı yapılan araştırmalar sonucu ortaya çıkmıştır.

“

Depremden sonraki süreçte kıtlık, kuraklık, depremin etkileri, hayat pahalılığı ve 1760 yılından sonra meydana gelen veba salgını bölgedeki felaketler zinciri olarak görülmüştür. Levant'ın büyük bir bölümünü sallayan bu depremler neticesinde Lübnan, Baalbek'teki yapılar ağır hasar görmüştür. Bu depremler, tarih boyunca bölgede kaydedilen en güçlü depremler arasında yer almaktadır.

”

YENİ ÇAĞ DÖNEMİNDE ORTADOĞU DEPREMLERİ

14 Ocak 1546 yılında Ölü Deniz fayı üzerindeki Ürdün'ün Damiya yakınlarında meydana gelen 7 büyüklüğündeki yıkıcı deprem, Ölü Deniz'in kuzeyinde heyelanlara yol açmıştır. Bu olayın, Ölü Deniz'de meydana kayma ile bağlantılı olduğu iddia edilmektedir. 1754'te, Kahire'de meydana gelen ve büyüklüğünün 6.6 olduğu tahmin edilen yıkıcı deprem sonucunda çok sayıda mesken yıkılmış ve 40 bin civarında insan hayatını kaybetmiştir. Şu anda UNESCO Dünya Mirası alanı olan Sina Yarımadası'ndaki Saint Catherine Manastırı da bu depremde hasar görmüştür. 1759 yılında Suriye'de Şam ve Sayda'da ekim ve kasım aylarında art arda meydana gelen

iki depremde yaklaşık 2 bin kişi hayatını kaybetmiş, bölgede pek çok köy yok olmuş ve şehirlerde kamu binaları ve evler yıkılmıştır. Depremden sonraki süreçte kıtlık, kuraklık, depremin etkileri, hayat pahalılığı ve 1760 yılından sonra meydana gelen veba salgını bölgedeki felaketler zinciri olarak görülmüştür. Levant'ın büyük bir bölümünü sallayan bu depremler neticesinde Lübnan, Baalbek'teki yapılar ağır hasar görmüştür. Bu depremler, tarih boyunca bölgede kaydedilen en güçlü depremler arasında yer almaktadır.

“

Bölgede yaşanan büyük çaplı son depremler, bu doğal afetin arz ettiği tehlikenin bütün gerçekliğiyle devam ettiğini ve bunun dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini yinelemiştir. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki iki büyük deprem sonucunda Türkiye ve Suriye'de çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir.

”

YAKIN ÇAĞ ORTADOĞU DEPREMLERİ

13 Ağustos 1822 tarihinde Suriye'de Halep'in kuzeybatısındaki 7.1 büyüklüğündeki depremin de o dönem İskenderun ve Beyrut'ta meydana gelen sismik deniz dalgalarıyla alakalı olduğu ifade edilmiştir. Bu olayların birçoğunun, karada meydana gelen büyük depremlerin denizaltında çökmeyi tetiklemesi sonucu denizde meydana gelen bozulmalar olabileceği şeklinde yorumlar yapılmıştır. Bu çök-

melerin ise büyük oranda Doğu Akdeniz havzasının kıta yamacı boyunca meydana gelmiş olmasının muhtemel olduğu düşünülmektedir. Keza İran-İrak sınırındaki Zagros Dağları boyunca meydana gelen depremler Mezopotamya ovalarındaki şehirlere zarar vermiştir. Yemen'de 1982 yılında 6 büyüklüğünde Dhamar depremi meydana gelmiştir ve 3 bin insan hayatını kaybetmiştir.

Sonuç itibarıyla bölgede yaşanan büyük çaplı son depremler, bu doğal afetin arz ettiği tehlikenin bütün gerçekliğiyle devam ettiğini ve bunun dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini yinelemiştir. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki iki büyük deprem sonucunda Türkiye ve Suriye'de çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. Ortadoğu'da nüfusun hızlı artış eğiliminin devam etmesi itibarıyla gelecek yıllarda depremin giderek daha fazla nüfusu etkileyeceğini ifade etmek mümkündür. ■

